

СТОКОЗНАНИЕ - обширна, приложна наука, която има за свой предмет изучаването на стоките на промишлеността и селското производство. То дава познания за многобройни продукти и изделия, обект на търговията. За да бъде дадена вещь стока е нужно:

- Да притежава полезни свойства, за да задоволява полезни потребности

- Да бъде продукт на труда, произведен за продажба. Обществено полезните средства на един продукт, благодарение на които той може да задоволи потребности го прави потребителска стока, а обществено полезния труд вложен в производството на този предмет го прави стойност. За да се счита дадена вещь за стока, тя трябва да бъде едновременно и потребителска стойност и стойност.

Метод на стокознанието - всестранна хар. на стоките, и като потребителски стойности. Той изучава в логическа последователност всички фактори, от които зависи формирането на стоките като потребителски стойности и съответства да се прави стоковедна характеристика.

Класификация = разделянето им на групи, подгрупи, категории, видове, разновидности и др., в зависимост от спец. възприети признаци.

Асортимент = съвкупността от разновидности, типове, категории и др., с които дадена стока или стокова група е представена на пазара. Изучаването на асортимента е една от най-важните задачи на стокознанието.

КАЧЕСТВО НА СТОКИТЕ = съвкупност от свойства на продукцията, обуславящи нейната пригодност да удовлетвори определени потребности в съответствие с предназначението ѝ.

Структура на кач. - номенклатурата от конкретни потребителски свойства (физични, химични, биологични, положителни, отрицателни, прости и сложни). Най-важна е

класификацията на потребителските свойства, според основните потребности, които тя задоволява и които обуславя. По този признак различните случайни комплексни свойства формират структурата на кач.

а) Функционалност (сложно комплексно свойство, което в най-голяма степен обуславя съответно продуктите и изделията на основната им предназначеност)

б) Надеждност

в) Естетичност

г) Ергономичност

ПОКАЗАТЕЛИ ЗА КАЧ. НА СТОКИТЕ – кол. Хар. на едно или няколко свойства на продукта влизащи в нейното кач., т.е. се установява до каква степен на продукта са присъщи свойствата влизащи в структурата на кач. му.

Видове показатели:

а) Според броя и сложността на свойствата:

- Единичен (хар. едно от нейните свойства)

- Комплексен (групов показател = едно сложно свойство; обобщен показател = хар. цялата съвкупност от свойства, по които е прието да се оценява кач. на продукта)

- Интегрален (отн. на сумарния полезен ефект от експлоатацията или потреблението на продукцията към сумарните разходи. Използват се за оценяване на ик. ефективност от достигнатото равнище на кач.)

б) Според метода по който се определят:

- Органолептичен (вкус, цвят, аромат, масленост и др.)

- Лабораторни (физичен, химичен, биологичен)

в) Според вида на свойството:

- За надеждност, Функционалност, Естетичност, Ергономичност.

ОЦЕНЯВАНЕ КАЧ. НА СТОКИТЕ = установява се степента на съответствие, м/у действителните свойства на продукта и изискванията към тях, отразени в съответните нормативни док.

а) Равнище на кач. на продукцията (сравняване на стойностите на показателите за кач. на оценяваната продукция с базовите стойности = показатели за кач. на продукцията, приета за база при оценяване на кач. й.

б) Степен на кач. (градацията на кач., извършвана в зависимост от стойностите на показателите на кач., при вида и броя на установените при проверка дефекти):

- Избор на номенклатура от показатели.

- Правилно вземане на проби или извадки за анализ от партидите.

в) Определяне на стойностите на показателите:

- Органолептичен метод (анализ на възприятията получени посредством сетивните органи. Този метод е субективен, но бърз)

- Лабораторен (обективни резултати в % и коефициенти)

- Експертен (кач. се определя на основата на усредненото мнение на група експерти)

СТАНДАРТИЗАЦИЯ НА СТОКИТЕ = документ съдържащ ред задължителни изисквания, на които трябва да отговаря дадена стока и има силата на закон. Терминът означава "тип, норма, мерило". Това е дейност с определяща роля и значение, насочена към уеднаквяване на производство, опаковка, маркировка, съхранение,... Законът за Стандартизацията е приет у нас през 1966.

Принципи:

а) I (симплификация на произведените изделия, в зависимост от потреблението)

б) II (създаване на нормални условия за живот чрез внедряване на стандарти в производството и потреблението)

в) III (издаване и спазване на стандарта)

г) IV (периодична преоценка на стандартите)

д) V (преразглеждане на стандартите през опр. периоди и внасяне на изменения в тях)

е) VI (ако в стандарта се установят експлоатационни хар-ки на изделието да се дават описания на методите за определянето им)

ж) VII (нац. стандарти трябва да имат силата на закон)

Методи:

а) I (класификация = разпределяне на стандартите по класове, вид, групи)

б) II (каталогизиране)

в) III (унификация = уеднаквяване)

г) IV (типизация = използването на образци на изделията с цел повишаване на ефективността)

д) V (агрегитиране = създаване на машини, механизация)

е) VI (комплексна стандартизация = прилагане на система от взаимно свързани към обекта като цяло и към неговите основни елементи с цел повишаване на кач.)

ОПАКОВКА:

- Да се съхраняват стоките от влиянието на външните фактори и да се запазва тяхното кач.
- Да се улесняват всички манипулации, които се извършват с тях.
- Реклама.

Изисквания към опаковката:

- Физико-механични (да са здрави и устойчиви)
- Химични (устойчиви на влага, температурни влияния, слънце)
- Биологично (безвредни за чов. орг., устойчиви на микроби)
- Естетически

Класификация:

а) Според предназначението им:

- вътрешни - външни (транспортни)

б) Според трайността:

- за еднократна употреба

- за многократна употреба

в) Според приложението им:

- универсални - специализирани

Класификация според материала:

- Хартieni (леки, евтини, влагопропускливи; обикновена хартия за обща употреба, специална хартия, масло непроницаеми
- пергамент, полупергамент, хартия покрита с парафин, по листове и др.)

- Картонени (обикновен, хромови, велпапе)

- Дървени (леки, здрави, устойчиви; скъпа, лесно запалима, влагопропусклива)

- Стъклени (евтина, лесно се обработва, невлагопропускливи, хигиенични, лесно се мият, за многократна употреба; тежки, чупливи)

- Метални (здрави, устойчиви, изолирани от външно въздействие; тежки, влаgekорозиращи, ръждясват)

МАРКИРОВКА = означенията, които се поставят в/у стоката или опаковката:

- Потребителска (наименование на предприятието, производител или № му, наименование на стоката, цена, знака на БДС)

- Външна=транспортна (в/у външната страна на стоките. Име, адрес, печат с подпис на фирмите изпращач и получател, инф. за стоката)

Изисквания към маркировката: да е ясна, четлива, устойчива при пране и гладене, да няма странични свойства.

Документи:

- Транспортни (наименование на стоките и модел на изделието, предприятие производител, дата на производство, гаранционен срок, печат и подпис от производителя)

- Инструкции за употреба.

- Сертификат за кач. (печат и подпис на производителя)

- Свидетелство за ветеринарен контрол (ХЕИ)

Цел на съхраняване на стоките - да се сведат до минимум нежеланите промени в кач. и да се предотвратят кол. Загуби, изхождайки от принципа, че условията на съхранение трябва да са съобразени със свойствата на стоката и необходимата продължителност на съхранение.

Фактори:

а) Подбиране и поддържане на склада:

- Специализирани - Неспециализирани

б) Подреджане на стоките (целесъобразност при правилното разпределение и подреджане на стоките)

в) Регулиране влажността на въздуха (тя оказва неприяно въздействие на всички стоки, предизвиква корозия, благоприятства развитието на вредни микроорганизми и плесен. 65% - сух въздух; 65-75% - нормална; над 75% - влажен въздух)

г) Регулиране на температурата (съгласно БДС за всяка стокова група трябва да се избира съответната темп.)

д) Предпазване от светлина (сл. лъчи не трябва да падат директно в/у стоката, защото се разлагат багрилните вещества, ускорява се окислението на мазнините, раняването и прорастването)

е) Предпазване от складови вредители (строго спазване на санитарно хигиенния режим)

ж) Превозване на стоката (пренасяне, товарене, разтоварване; необходимо е да се прави подбор на тр. средства в зависимост от стоките)

ПРОДОВОЛСТВЕНИ СТОКИ = съвкупността от хр. и вкусови продукти, т.е. продуктите, които човек използва за удовлетворяване на ежедневните си потребности от хр.в-ва. Вкусови продукти почти не съдържат хр.в-ва (чай, кафе, напитки, подправки)

Хим. състав:

□ Неорганични в-ва:

а) Вода (съдържа се във всички продоволствени стоки, но кол. ѝ се колебае от 0,10 до 96%)

б) Мин.в-ва (от 0,03 до 6,7%; солта е съставена само от мин. соли) За общото кол. на мин.в-ва се съди по “пепелното съдържание” = кол. пепел в %, оставащо след пълното изгаряне на продуктите при 600-800 °С

□ Органични в-ва:

а) Белтъчини (градивни частици при клетките и тъканите. Техните свойства са в основата на живота. Аминокиселините са съставени само от градивен материал за възраждане и възстановяване на тъканите и органите. Енергетичната им стойност е около 17 КJ/гр. Най-много белтъчини има в млякото, рибата, яйцата,... Биват Лесномилаеми, Трудномилаеми и Несмилаеми.

б) Въглехидрати (2ри по важност градивен компонент. В най голямо кол. се срещат в прод. от растителен произход. Те се синтезират от зелените части на растенията – фотосинтеза):

- Монозахариди (глюкоза, фруктоза, галактоза)

- Полизахариди

- Захароподобни (захароза, малтоза, лактоза)

- Незахароподобни (нишесте, целулоза, гликулин, пектин)

в) Мазнини (изграждат клетъчната протоплазма. Те са енергиен източник – 39КJ/гр. Неустойчиви са на въздействието на външни фактори и лесно се окисляват под влиянието на кислорода)

г) Органични киселини (в малки кол. в почти всички продоволствени стоки. Биват летливи и нелетливи. Киселинността е важен кач.)

д) Витамини (органични съединения, необходими за организма. Липсата им води до нарушения, авитаминоза, слаб имунитет. Биват водоразтворими - С, В1, В2, В3, В12, РР,... и мастноразтворим - А, D, Е, К, F,...)

е) Ензими (ферментите, важни за процеса на производство и съзряване на много стоки)